

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar, 2. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Handrit bókarinnar um Kína

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-13, Örk 1

Framleissla.

slm

þærð landis nær yfir 35 lengdar-
gráður, ^{lætur at líkum dumi} gefur að skilja, að gróður er mjög
fjölbreyttur og margvislegur. Þær er
vist varla til í jurtaríkinni síu planta,
sem ekki vex i Kína og mangar jurtir
eru þær til, sem hvergi fimmast annars
stavar. Í Sudur-Kína eru ^{tværrat} grijóna
uppskerir á sumrin, og grænmeti og
blóm eru í mestum blóma á veturna.
En ^{vært} vid skulum heldt athuga þær,
sem flutt er ír landinu.

Kína er aðeagt mjög af ýmsum
jarðefnum og er mikil af þeim eru
óinnar og ópekt. Mikil af ^{mon} antimón, margs-
konar malmar og tin eru áulega flutt
ut til Bretlands, Frakklands, þýska-
lands og Japan. Húsvír og loestim
eru annar mikilsverdur útflutnings-
^{Lingus} varnadrar. Trje-olia fæst í notkum
hjerðum. Slm er unni ír fræi trjei, ^{þessi}
sem kallað er "Deyandra cordata", ^{og}
verdur stundum 25 feta hátt. Þessi olia
er eitt af óval-efnum i máliningu,
gljákvöðu, lakk, olindíkum, linoleum,

þreintsværtu o.fl. Kína er eina land heimsins, sem framleiðir þessa ólin, en brávlega en von á, av þetta tilje fari av vera ávöxt í Ameríku. Ínnetur, bæti malavar og í íjmsum varningi, hörfæ, sesam, svínshári, ull, hampsur, kanill, ólia, álun, arsenik, bóraz, kamfíra, kínarætur (mokkurstoknar sveppur, er véc í Gymnan) engiper, „ginseng“ (rætur í laginn eins og Kínverstka mertis fyrir „matviri“ h, av margra dömi besta hüssingarlyf heimsins) jasmín, lakkris, moskus, rabburburi, brennistein o.fl.

Í sögu Kínverstrað verslunar - viðskifta vis ónnur lönd, eru samt sem áður fjarð verslunarvörur, silki, ~~tað~~ postulir, sem eru orðlagðar um allan heim, fyrir gedi, og eiga því skild dalitio manari að hugmyrar ^{en} verslunar ^{sagði}, ~~samtkvæmt~~ ~~sóga~~ Kínverja kvar fyrst farið av ræktu silkiormum til mytja 2650 f.K. Í 3000 ~~ári~~ var fersi framleiðslu - af fersi geymd eins og helgasti leyndardómur. Þau er í frásögur fært, av prinsessa ein, sem giftist

valdhrapa í Khotan, hafi lagt líf sitt í hætu með því að fleyta burtu með sjer frá mörberjatríjesins (blöðin eru notus til fóðurs ^{handa} silkiarmínnum) og egg silkiormsins. Þannar sögn sögn hermir, að nestoriskir munikan hafi smyglas þessu útir landinni til ~~Nílendagrus~~ ^{Kína} i pilagrímsstófum sínum.

Greint er á milli tveggja tegunda silkiormsins, þess sem lifir á mörberja-tríjem og ~~þess~~ ^{hins} flugan verpir venjulega um 400 eggjum. Þegar ormuvinum er fullþroktadr, spinnur hann híði "cocoon" utan um sig og er trefjan a' lengd frá 400-1300 stíkum. Besta silki er í heilum "cocoon", þar sem lífurnar hafa verið drepnar vir gufu. Átján pund af níjum líjsum fara í pund af bráin silki. Bestir tegundir af bráin, hvítu silki eru frá ^{Dzjiansh} Kína og Chekiang; hris rívarnefndar, helsta silki-framleiðslu-staður í öllu Kína. Hratt, gult silki kemur frá ^{bófum} Szechuan og Shantung. Oraktar silki kemur frá Manjurin, Shantung og ^{Hottob} ~~Hipai~~, og er af silki-Saundong ^{Hottob}.

ormum sem lifa á eikarblöðum.
Árið 1936 var krátt silki flutt út í
landinum fyrir \$44 miljónir dollara.

~~# 41~~
 Te hafa Kinverjar pekt
 síðan 2.700 f.K. en lengi var það not-
 av sem meval, eda þangar til 500 e.K.
 það er mikil ræktav i Fjörðum,
Kwangtung ^{Ts'ing-siang}, ^{Dzjungsi},
Kwangtung ^{Chek-hang}, ^{Kiangsi}, ^{Wu},
Dojangsii ^{Huei}, Anhwei, Hunan og Hupan. Það
 var vex í runnum, sem sjaldan verða
 meira en þeir fótu að hæð. Það eru
 fyrst uppskerun að ári, og er hin
 fyrsta talið best. Þinn sinni var
 Kína eina landið sem ræktadit, ^{flórar}
 en að síðari árinu hefis verið
 mikil samkeppni og það ræktav
 mikil í Indlandi og Í býlan.
 Ríssar Kaupa mest te af Kinverjum.

Leirvörn- og postulins-gerð
 er nýjög mikilsverð idngrein í Kína.
 Það er mikill postulinsidnadrur í
 16 fylkjum, en fremst þeirra eru
Dojangsii, ^{Dzjangu}, ^{Kwangtung}, ^{Kiangsi}, ^{Kiangsu}, ^{Kuangtung}, ^{Kwangtung}, ^{Wu}, ^{Fu-}
^{drjen}, ^{Bretan} ^{Kalla} postur ein "oldus" ^{og} ^{andferðafins}
 að fyrir Kína, at þeim mikið. ^{postulins verk-}
 sniðgjör Kiangsi-fylkis vorn í
 King-tö-chou, en sá hefur stendur
 dö-tsien.

virði helti af ~~posta~~ fínum postulins-
 leir. Þessi var hefir verið ^{einnig} frentast
 í postulins gerð síðan á Sung-
 tímablitum, eða um 10 aldir. Í
 þeim þessum eru um 300,000 ibúar,
 sem vinna av framleiðslu postu-
 lins, eins og t.d. av grafa upp
 leirum, blanda, móta, baka,
 glerunga, verwleggja og selja.
 Þeir búa ~~av allegra~~ til postulins til
 heimilis nota, ^{svo sem} ~~eins~~ g skalas, skeifar,
 diskar o.s.frv. Ishing-varningur er
~~þárin~~ til i samnefndum þeim í
 Djangrik ~~Kiamgru~~-fylki. Hann er ~~av allegra~~
 te- "stell", pottar og kunktur, ^{varningar}, sem mikil
 er fluttur til Sudurhafseyja og
 Japan. Ærar frægar postulinsteg-
 undir eru ^{Gwang-Ja} ~~Kwang-gao~~ bínir til í
 Koongdong ~~Kwangtung~~ og ^{einnig} ^{Dzjen-Ja} ~~Cheon-gao~~ bínir til í
 Dó-hua Tchubawa. Fiktion-fylki, sem er
 jafnvel fremra; postulins gerð en
 King-^{dó}-^{tsen} -chesa. Þau voru ^{nest} ^{gerðir} ~~adallegra~~ bínir
 til varar, Buddha líkneski o.s.frv.
 (sem eru eins og rjómi á litum) og
^{gengur} ^{bá varningur} pétlist undir nafnum "Blanc et de-
 Shine" og getur verið myð vers-

máttur, ef um gamla munir er av
ræða. Kírverjar sjálfið kalla persa
postulinnstegund „filabeins-brött”.

Það er talid sannar, að postu-
linn bræfi fyrst verið til ^{fest} til í Kína
á Han-tímabilum (206 f.K. - 220 e.K.)
og frá því tímabili um elstu leir-
munirnar. Persir munir fundust
þegar fariv var að leggja járn-
brautir um Norður-Kína, og graf-
reitir og hellar voru grafnar upp.
Persir munir eiga rót sínar að reikja
til þeirrar venjir Kírverja, að
látu búa til effirlitningar af
öllum þeim munum, sem þeir
höfdu í heining um síq i lífanda
lífi. Munir persa vildu þeir svo
látu setja í grófina með sjer,
til pers ar geta haldiv áforan
samskónar lífvenjum og hjer
á jörðu. Eins g kunnugt er, höfdu
norrenir formmenn ~~sans~~ síð-
rijsavan síð.

Sem dæmi um veru mæti
Kírversks postulins ^{mætti neppa} ~~þ~~ líra fodeyð
„engiferkrunkka”, sem seld var í

Lundinum í maí 1905 fyrir ^{mer}
 135 þúsundir krónar. Þim var ^{ger} bæn
 til á him fóðga Ming-Timabili
 (1368-1644), sem oft er kallað tíma-
 til hins „blaða og hvítá“ postulins.
 Ær sogn er vart ómögulegt av
 lyse fegurri pessarar krukkur.
 Þim er 10 puml. á hæð. Fagurblær
 grunnuinn er eins ^{sem} lapislaguri,
 miðallarvit blóminn með blaðógr-
 um glerungnum eru innynd
 vorðodans. Blóminnis liggjandi
 á frósmu yfir bordi áa ^{spín} g. lökja.

'A stjórnarárum ^{bless}-Tsung
 (954 e.K.) var afar-fallegt postulinn
~~biði~~ til i Honan-fylki. Því er líst
 þannig, að þar hafi verið „blað
 eins ^{sem} himinum, þinit eins ^{sem} og
 pappir, glitrandi eins ^{sem} spegil
 og, tiljóinadi eins ^{sem} tiljóðfari, þegar
 að þar var slegið.“ Þim fagur-
 blári litur er sagður að eiga
 rót sina av rekja til skáldleys
 og listrans innyndunarafls
 Keisarans, sem skipti svo
 fyrir, að i framkvímini ætti

gert

allt postulín, sem búað var til
handa hirðinum, av vera á lílinn
„blátt eins og hinum, þegar í
hann erofar eftir regnskur“.

Molar af þessu dásamlega
postulíni voru seimna svo mikil
virðir, at þeir voru greyptir í gull
og notadir sem skraut i stær gis-
steina.

Kapli á bls. 20 ³⁷ flykti hingav.

Té drykkja.

Té^{*} er fjórdrykkur Kínverja. Undir eins og gest hev av gardi er síður av fára honum té drykk. Kínverjum finst þar ófyrir gefanlegt athafri av skemma tebrago mev sykri eda mjólk. Tebollar eru eins og smá-skalar, ~~an handarkálds en~~ ~~bantplausar~~ mev loki. Oft er té dryktkum viðum til í bollum sjálfum og fannig boð gestum. Þar sykri sjersök ánægja av horfa í minni hjartablöðin breivast ill a bollabotnnum. Mörk hundru te tegundir eru til, sem eru jafn-mismunandi av göðum og verdi. Fagstustu teblöð getaveris óþrilega verismat. Margs verdur av gata vir framleittu teblavama. ~~Skal~~ ~~a'~~ ~~av~~ ~~tina~~ þar i hreim og góðu verdi, av morgni dags, átvar en daggariwmwinn er horfim af þeim. Frá því fyrsta verður av gata þess, av teblöðum korni ekki ná-

* Té er Amoy-málysta og er því ekki óliklegt, av þat umskipti tægur fyrir ófertu frá Kínverjum.

lagt neim, sem hefir sterk a lyth,
 og vandlega verdu ar gæta pess,
 ar hendor og öll áhöld, sem snerte
 þar, sjen tarkrein, prið litils háttar
 fita, eða ~~síospillt~~ eitt hvat pess háttar,
 gæti ~~eyr-lagt~~ te drykkrum. Teblöðin
 verdu ar geyma á koldum og purum
 stær i loftþjórum í láti, helst úr
 pjávri. En gædr te drykckjarsins eru
 líka mikir komur undir vatnum,
 sem notar er. Best er vatn úr
 fjallalindum, þar næst ávatn
 og loks brunnvatn. Vatnir verdu
 ar bullsjóða, og teþotturum ar
 vera heitur og purr ^{og vatnum} af innan og óur
 en teblöðin eru ^{útvanne} latir i hanni.
 þar verdu ar dretta teir rjett
 eftir ar þar er búi til, þor^{at} þar
 "eftirbrago" skemnist vis ar standa lengi. Af
 i munnum, besta tegundum kennur fannas dragg
 eins og einni minni eftir ar þar
 er drakkted ~~og~~ Katlað "andurbrago".
 Teþottar, sem settu te er ~~lagar~~ ^{búi til} i,
 eru mjög lítil og bollarnir ekki
 stærri eða nimmenvið en líkör-
 glös. pessir teþottar eru oft mjög

verðmærir og til eru menn, sem eiga heil söfn af þeim.

Hjer fer a' eftir grein eftir mikinn tesjefræving (connoisseur), er uppi var fyrir þrem öldum og hjet Bhang Tai. Og gefur hún hugmynd um, hve mikil røkt er lögo við þjóðdrykknum.

"Bhou Mo Lung taladi oft við mig um te Min Wen Shui. Eitt án í september mánuði kom jeg til borgarinnar, sem hann dvaldi í, og heimsótti hann í „Ferstgjöleada-Feiri“ þar var síðari hluta dags, og Wen Shui var ekki heima. Hann kom semst heim, og jeg sa', at hann var aldradrur mannar. Við vorum ný byrjadis av tala saman, þegar hann stóð upp snögglega og sagðist hafa skilið stafinum sín eftir einhversstarar og fór út. Jeg var a'kvæðim i því, at éata ekki tætiparir, til av tala við hann, ganga njer ir greipum, og því veid jeg. Lengu sunna-

27

Íen Sii

Kom Wen Shui aftur. Þá var komin
nótt. Hann stórdi á mig og
sagði: „Erstu hjer enn? Hvað viltu
mjer?“ Jeg sagði: „Jeg hefi heyrð
þín getiv svo lengi, að jeg er ákvæd-
inn i av drettka mev þí, aður en
jeg fer.“ ~~Wen Shui~~ varð gladur að
og stóð upp, til að búa sjálfur
til tedryktkini. Eftir ótrinlega
stutta stund var hann tilbúinn.
Svo fór hann mev mig inn í stofu,
þar sem allt var breint og pokka-
legt. Þar sá jeg meira en tíu ^{trung} bling
blíi teposta og Hsuan ^{Sian} Yao ^{Já} ^{Tsing} og Ch'eng
Já Yao tebolla, sem allir voru mjög
sjaldgæfir og dýrmætar. Í lampa-
ljósim sá jeg ekki litarmun á
teim og vollunum, en undur-
samlegan ilm lagði þá þeim
av vitum mjer, og jeg var óregjan-
lega ánægdur. „Hvaða te er þetta?“
spurði jeg. „Lang ^{Wan}“, svaraði
Wen Shui. Jeg bragðaði þar aftur
og sagði: „Þín getur ekki leikis
á mig. Ásferðin að búa til teid
er Lang Wan, en teblöðin eru ekki

Íen Sii

Lang ~~Han~~ ^{útan}. „Hvar er þar þá?” spurði
 Wen Shui brosandi. Þeg bragðaði
 þar aftur og sagði: „Af hvergi
 líkist þar svo mjög Lo Chieh tei?”
 Úten suni Wen Shui var hissa á svartiminn
 og sagði: „Undursamlegt, undursam-
 legt!” „Hvadu vatn er þar?” spurði
 jeg. „Hlíði-Chiian”, sagði han.
 „Gabbadr miq ekki” sagði jeg.
 „Hvernig getur ~~Hua-Chiian~~^{Hlíði-Chiian} vatn
 verið flutt svo langa leið og eftir
 allan kristningjörn haldir skarsa
 bragðin?” ~~Wen Shui~~^{Ach Sun} sagði: „Jeg skal
~~gabba~~ hætta av draga þig á talar. Þegar
 jeg næ i ~~Hua-Chiian~~^{Hlíði-Chiian} vatn, gref jeg
 brum, og bisr av nöttimi eftir straum-
 um. Þá eys jeg því upp og læt
 margu steina í botnum á lei-
 kerunum. Að leidinni leyfi jeg aðeins
 av sight sje í leidi; en ekki
 róir. Þanni heldur þar bragðin.
 Þetta vatn er liginlega betra en
 venjulegt Hlíði-Chiian vatn, sýr
 tala mi ekki um vatn annarla
 uppsprettulinda. Undursamlegt,
 undursamlegt”, sagði hann aftur,

og ávur en hann hafði lokit sedningummi, fór hann ~~út~~ aftur. Þó vörnum spori kom hann með annan teysott og bauð myjer av bragða.

"Ilnurinn er sterkur, en bragðin mjög mið. Þetta tiljóta av vera vor-teblöð, en þar sem við höfum fyrst haust-teblöð." Þá skellið hloðken um ólín og sagði: "Jeg er um sjötugt, og hefi aldrei hitt te sjerfræðing eins og þig." Eftir þetta vorum við brátt víni.

Til av njóta ^{vel} te-drykkja verðvur ^{umhverfi} vera kyrít og fámeni, helst úti í "pavilion" með gnægri lótuslilyja framanum, í skógi innan um hávaxiun bambusreyr, náðægt frægum upp-sprettulindum eda einkennilegum klættum, eda í kyrillátum, afsköttum misterum. ^{Lægja} Kínverskis frædimen.

Íbíar Kína.

Íbíar Kína eru langstíðumennasta fjárt heinsins. Þeir eru um fát til kynnt gæs manabyndis. Þala þeir eðunes en líllum minni en ~~as febrúar 1931~~ var teknit hitt nákvæmasti manntal i Kína, sem hægt hefir verið af fái og voru þá tæddar 4 744,484,000 íbíar i landinu, en dreifðir út um hein ^{var} 8½ miljóns Kínerja. Þessar tölur útáf fyrir sig nægja til av sínus, av þau vor breimasti misskilningur, ^{sem sunnið hafa halist fram} allir Kínerjar sján ^{nálega} leins. Þje ekki teknit tillit til mennyngarlegrar sameinkenna þeirra, þá er eins misill munur á Kínerja frá Norður- og Suður-Kína, av eðlifari, ísliti og lífnavarháttum, eins og t.d. aí ~~no~~ Norður- og Suður-landabium i Norðurláplumi. Kínerjar eru án efa mjög blóndus þjóð. Í Kína ferkist ^{þó} ekki annan en wafntimur svart hár og brún og ^{et} dökk augu. En aí hörmund eru þeir í rauð rjóttri traustla dekkir en Suður-Evrópu með. Margar fullorðnar Kínu með reiðva fatur, ^{sem} og því rjældan eru íski, eru eins hvítar á hörmundi og nokkur Norðurlandakona. Norður-Kínerjar eru sýni lega ljósari og stórvaxnari en Suður-Kínerjar. Þau fer varla hjaí því,

av mikir germaniskest eda aristok bloð
rennur í öðum Norður-Kínverjum. Og
mjög margir frædimenn eru nið
þeirrar skóðunar, av enginn mun
gölskuri Rýnpáttur sji i raun og vera
til.

~~Flestir - anna eru himliginlegir~~
~~Hæft í því atala er í Kína~~
~~sjálfu og eru ibí arnar þar nefndir~~
~~En þegar veld er um í Bláa sölu leitveldis,~~
~~Kínverjar. Át mestöldum Manzjúrum~~
~~ins eru mettuldu, ibuar Manzjúru,~~
~~Mongólii, Turkistanum og Tibet-mönnum~~
~~er íbí atala líjveldisins.~~

Kínverjar hafa verið tædir Mongólar og álisnir mjög samkynja (homogeneous). Þu nýlega hefir þar komið í ljós virð rannsóknir, av jámuvel íbuar sjálfs Kína, skiftast í marga blokka.

Ef farir er eftir höfuðlagin, eru þessar þrjár aðalgreinar:

- 1) „Dolicocephalic“ = langskallar 14,41%
- 2) „Mesocephalic“ = mevalskallar 42,12%
- 3) „Brachycephalic“ = stutt-skallar 43,47%

Langskallarvir Kínverjar eru mest óþverandi í Sahnindong, Dsiansi og Liangsi. Stutt-skalla einkennir eru fjölmennari í Yangtsu-dalnum og hreinusti stutt-skallarnir í Dsiansi.

Kínverjar eru elsta lífandi menningar -
þjóð heimsins með órófne menningar .
árvan merkar menningar - þjóðvi hafa risid
upp, blómvarst, hringnar og av endmagn litið
undir lok. Af allum þessum samfesta -
þjóðum eru Kínverjar einir eftir. Þeir eru
ekki aðeins elsta menningarpjóð heimsins,
heldur hafa þeir gert sig af fjölmenn -
um menningar - þjóð jarvarinnar, og
þær eru engar líkur til, av aðeir komist
þær fram virðum. Alneldi hringinsins
hefur ekki glefir neini sjers taki píðas
eignarkyjef fyrir jarvarumetinum, heldur
sjersluveri þeiri píðas, sem vil væza og
fjölga og breivast út og hagnýta sjers
gagn og gædi jarvarinnar.

+

Sagan.

Hjör ið av skjóta inn gr. 50,

av því or fomsagnirnar herma, voru forsetar Kínverja hirsingjar, í þeim bluta Gulárdalsris, er rennum um fylkis Siensi. Þaðan breiddust þeir til yfir Gulársjötuna austur av hafi. Þó tóku þeir sjer fasta bústæði og komu á sterktari þjórfélagsskipum.

Fyrsta trúabil í sögu þeirra er gosögnlegt og hefst með Hsióng-tí Keisara 2697 f.K. (Elsin skjöl er varðveist hafaðum frá byr um bil 2500 f.K.) Hsióng-tí var vistur og góður konungur. Hann gerðist forgjöngumánuun hljóðfaraðið og fagrar listri, kom skipulagi á trúatali. (Kínverjar skipta trúannum í "winga" og eru hver þeirra 60 ár;).

hinn

Huong-ti

vara fyrsti byjar árin 2637 f.K.), ~~Han~~
 ákvæð mál og vog og notadi tuga-
 kerfi. ~~om~~ fl. Þann hafði mikim
 áluga fyrir verslun og gerdi því
 vegi til samgöngubóla á landi,
 og liet smíða skips er sigldu um
 hin miklu fljót og höf. Til eru
 sagnaritaraum sem líta svo á av
 stjórnarar hans hafi verið glæsi-
 legasta og hagstædasta tímabil í
 sögu fjarvarumar, og þakka ágæti
 hans og fyrirmynndhúsidare veldi
 Kina. Drottning hans hje Leitsei og
 er miðög frøg; er talis av hin hafi
 fyrst aðra fundir silkiormum
 og alis til mytja | Héðendað blr. 36. Huang
Tsai

Bao-hou hjet sonur Huang-
 ti en tök við af honum, og er hans
 helst getið vegna þess, að hann ~~skapar~~
 embættismönnum i flokka og liet
 þá klævast einkennisbiningi, sam-
 krænt þeiri skiftingar. Við fráfall
 hans varð Chuen-hio, broðursonur
 hans, (Keisari) og er hann oft kallaður
 "endurniðjari eda jafnvel usp-
 hafsmáður stjórnupræðimrar".

Keisararnir ~~Yao~~^{Já} og ~~Shao~~^{Sölm}, sem
 geynum aldriðnar hafa verið
 taldar heillaríktusti stjórnendur,
 eru aí Fakmörkum lírus ~~godsins og carmine~~
~~sagna~~ og sannsögulega.
 Með eftirmanni
 þeirra, ~~þyja~~^{dýr} línum mikla, sem ~~tu~~^{tu}
 var innsjóð ~~þyfjus~~^{þyfjus} dugnir og baráttu
 gegn flóðum mikla, hefst hér
 fyrstu samsögülega Timabil, Hra
 timabilis (2205 - 1766 f.K.) ~~asmatas~~
 bæfir þetta Timabil ^{nefni einnig} Kallað
 "priggja Keisara Timabilis" og
 gullvæð Kinverja. ~~Yao~~^{Já} var ritur
 og lærdur Konungur og leta Kinverjas
 avállt ~~til hans~~ með mikilli lotningi.
 "Sæstti þegnar minir", sagði hann,
 "er þav með ar kenni, og ~~þyota~~^{þyfja} þeir
 login, ber jú eim ábyrgð aí því."
 Þar er í fóðaði fært, að um hans
 daga var engum þjófur, svo að
 djergríppir lágðu óhvreyfdir aí almanna
 færi, og eiginursti þá láð eda lotu
 fyrir dyr aí ~~dejne~~^{var} nottu. ~~Þar~~^{var} ~~er~~^{var} eigi ~~at~~
 furða, þó aí þjóðin ~~bæti~~^{kreddist} sorgarbeiniði
 i því aí eftir fóðaði hans, og
 syrgðu hann eins og börn syrgja

föður eða móður.

Já ^{Sohn}, sem varu Keisari eftir Yao, var bæði mikill og vitur. Þas má segja um hann, að hann hafi verið sinnar gæfu smidur. Hann var af fataekum dænum, en vann sjer fullkomiv traust fyri vandlæti, atorku og rjótsýni. Hann ^{tök} að mikinn þátt i þára stjórn, ríkisins með Yao um 28 dr, ávur en hann var neyddur til av taka við Keisaratið.

Já ^{tök} hann fram yfir son sinn, fyri ^{sakta} hafi leika vegra. ^{Já} varð ^{sen} ^{Sohn} Keisari, af sinni aist edu og ^{sen} ^{Sohn}. Hafdi orðið þat. Kínverskir sagnaritar geta aldrei dáð ^þ mógsamleg, ^{all} persar ^{gofugur} ^{mánuð}. "Vald-hafi sem vill geta skyldu sinnar og vell av þjóvin lífi lengi og frissam-lega, aði ^{þára} ^{geta} ^{þess} vandlega ^{verð} ^{des} av lögum landsins sje stranglega framfylgt." Þeir persar stjórnarar setningu felst stjórnvitka ^{þeirra}.

^{Eitt af þeim} ^{hinnar} ^{skipana} ^{svast}

Já ^{Yin} gerði var ^þ barnfaring manns, en hafdi fundir upps áfangan

götan

drykk, því um til ír gejónum. Þegar
hann bragðaði dryktum, sagdi
hann: „Ó, hversu margt ill mun
leida af þessum drykk i Kína!“

Gernum manni ^{útlaga} ~~er~~ býó hann til,
~~ad útlaga, og~~ ^{þáttum ham aldrei eiga}
~~afturkvæmt.~~
~~aldrei av Kína aftur.~~

Næstu tvö tímabil - Shang
og Chow - voru frá 1766 - 1122 f.K. og
1122 - 249 f.K. ~~þær var~~ ÍA hinum síðana
tímabilinu ^{voruppi} ~~est~~ meðan mestir heimspekk-
ingar Kína: ~~voruppi~~ Lao-tze (604 f.K.)
Konfúcius (551-479) og Mencius (372-289)

Í 4. öld f.K. ~~bætti~~ vald
gjónsríkjanna ~~austur~~, en valds
rikisins hnignasið sama stapi;
og 60 árum áður en síðasti Chow
Keisari sagdi af sjér, var fornsta
Kínaveldis í löndum ólin. sem ~~gaf~~
næsta tímabili ~~nafn~~ ritt.

Tsin tímabilið ~~var~~ ^{stóð} aðeins
i 43 ár (249-206) og var ^{pa uppi} ~~a jafn~~
merkvær Keisari Tsin Tsin Huang-tí,
eða sem ~~jafn~~ er fyrsti Keisarinn. ~~er~~ ^{þá} ~~þá~~
~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~títeki~~ ^{þrenn} ~~hass~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn}
~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn} ~~þrenn~~ ^{þrenn}
Hann skipti landum i 36 fylki,
bigt reisa ^{minnum miklu} varnargard og brenna

margt hinna form gullaldar,
~~táus~~ / ~~sígilda~~ rita. Á ritnoodru -
 landamærum mikisins voru Tartara-
 fjórflokkar, ^{sem gerdu} með sífeldar óeivir,
 og til ^{pers} ^{verjast þeim} av líti lokta þá, lyft brau-
 reisa Kínverska nírnum, eda
 ryttara sagt upphaf hans, sem
 var frá 120° ^{til} 100° austurlengdar og
 er 1500 enstkar mílur á lengd. Á
 15. áld ^{endur} var braun ^{bættur} og lengdur
^{suðaði} ^{hann a lengd dars} ^{frá Hornstrandum suðaði}
 um 300 enstkar mílur. Hann er 20'
 fét á hrað ^{og} 20 feta breiður. Á
 nírnum eru reistir turnar, 40
 feta hrað með ^{250 feta} 100 stíkra milli-
 bili. Prof. E. A. Ross ritar: Kínverski
 nírnum er ein efa hio veglegasta
 og stórfengilegasta mannvirkji sem
 til er. Þis hliðuna á því undirbyggðingar
 brauta belastingsar ^{undirb.} ^{þeim} ^{endur} ^{verða} ^{þá}
^{maður} ^{og} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
^{smásmiði} ^{ein} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
²⁰⁰ ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
 af sem verk doverga.
 Á undanskildum piradur ^{þýra} -
 midum á Egyptalandi og
 Panama-skálvinum er ekki høg-
 til samanburðar av nefna nokkuð ^{spjórvirkipix}
~~þólið hana~~ ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
 samansíss. Skálvinum og steinn-
 um í ^{einum} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}
~~verða~~ ^m ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða} ^{þá} ^{verða}

milum af persas vegger mundi magji
 i pyramidala hæri en blæops-pyra-
 midam - og ^{og varí pa eftir i Hina munum ofan í} pa eru eftir minni seytjan
^{þó hefði óslika.} hundruð milur af persum mið. Við
 Nanká-fjallastkæv er veg gumi
^{svo} fad breiður, av rjo eda áta meiri
 geta gengir samhlida ~~eftir honum ofan-~~
~~verðum.~~ Um því að ein milur vegar
 getur aengar fylgt persari steins-
 slöngu upps eftir brekkunum,
 yfir fjallatindana, og sjest kann
 vera virði hinnin á ystir fjallabringum
^{um}. Hafi klíffat dýrplega upps
 bröttusti brettkur, skrivur eftir
 þverhnípum og stekkur hæv ap
 hæv og skiftur ^{ups} eftir ferkkapukavan
 turni á hveijum tindi. Þín fer eftir
 fjallabryggjum til pers ar ^{prakti-}
^{brað sé} spalli
^{at} sje beggja megin. Þín fer i kráku-
 stigum frá einum tindi til annars,
^{beggist} oftar sjer níður i skóði og kemur
~~ups~~ upps aftur á fjallgarðim
 fyrir hlandan, svo ^{at} him vildist
 vera í Kubbum, því ^{at} skóðiin hylgi
 þar sem tengir hana saman."

Sunum fyrst pyramidarnir á Egypta-
 landi enis og manuafipur i saman-
 hverfi við Kíverska misum.

Sinn Huang-ti

Trin ~~Shao~~ Huang-ti vildi látá eftirkomandi kynslóðir tölja sig "fyrsta Keisarami", og tök því þar ráð av látá bremma allar bæturi aðrar en þær, er fjölludei um akur yrtjur, læknunar og spádóma. Af sömu ástæðu ófálli hann lærða menning og fór gríndarlege með þá. Einstaka gullaldarritum hafdi verið komið undan í þjarnagjánum hellað, og sagðan var endurritus af frædimanni ~~en~~ á tíðarins alðri, er komið hafdi undan ófsóknunum.

Han-timabilið, er kom mest á eftir, er best sekt. allt fram á penna dag, kalla kínverjar sig ^{sona} "sons Han". A person fimm abili, sem ^{206 f.K. til 221 e.K.} ~~stof fullorðnir aður~~, ~~ende fra 206 f.K. til 221 e.K.~~, voru bríði gerðar, vegir lagðir og skvöldir og riki grafið. Kínverskum hefur komst þá alla leið av ströndum Caspíabæfna. ~~Hegesa~~ Ímanlands óeindir ollu endalokum ~~væsi endur~~ á Han-timabilið; og skiftist landis þá í þrís keisaradómi er ~~affezi~~ sameinudust.

Han's "

Tsin -

265 e.K. undir blinn Keisara cettini. Vegna árasa ~~var lands~~ ~~var~~ ~~china~~ ~~vara~~ ~~vara~~ ~~vara~~ ~~vara~~ gerða á Nordur-Kína ~~neyddust kínverjar~~ ~~vara~~ ~~vara~~ til av gera Nanking av hófusborg landsins. Þetta Tíinabil nær til 420 e.K.

Eftir langar og miklar innanlands óeinvir byrjaci hér ágæta Tang-Tíinabil, sem líkt hefir verið við hraðegi miðsumardags. Það hefst 618 e.K. og helst til ársins 907. Það er eitt hér glæsileg ^{menniskar} ætla ~~L~~ Tíinabil í sögu veraldarinnar. Þá var Kína voldug-asta ríki heimsins. Þá voru svo herskáir meiri i landim, av eins ^{herfð} ~~hermavæfð~~ peirra en Tali ~~tin~~ ~~tin~~ eftirsteikt atvervasta i veraudarsögunni, og líkt við fórr Hannibals ~~uppis~~ ^{um} Alpana. Ferðin ^{la} 700 milur ~~uppis~~ ^{um} óbyggðir og fjöll, sem voru svo hraðar av snjótt ~~bátnaði~~ það ekki um ~~háði~~ ~~háði~~ hásunum. Snjóð var notáður í star drykkjavarðans. Ónnur fórr peirra ^{la} var yfir langa eydimörk,

"par sem retrarvin dverins en
bitur sem ~~baat~~ knifur og sumar-
hitum brennir eins og eeldteitt
jarn". Þa var frægt þeirra svo
mikil, at sendimenn Korm frá
~~nordsgausta~~^{nordsgausta} byggðum ^í ~~í~~ ^{jafn} tila-
veltis löndum Ásins til av sína
"syni flimmissis" lötningu og
fara horum dýrgrípi av gjöf.

Þær var árið 648, at sendi-
menn Korm frá landi eini er
Kallað var ~~þuektar~~^{free kin} ~~þuektar~~<sup>og var iðfir vegallengdum ~~austur-~~
malla innaljallabana. Fessir
menn vöklu mikla athygli á
sjer, svaðslikir menn höfðu aðrei-
sjékt þær ávur, og aðrei hreyft
um neina slíka getið. Fessir ein-
kennilegum menn höfðu "rault
hár og bla' auga, keir voru há-
vaxnir, mjög ^{met Dajmoni fyrst}, og ~~pott~~^{mem, en þeit}, dökk hárður
folk ~~verdi með þær~~^{arum þær þær} ~~verdi með þær~~^{arum þær}
~~þær mittu~~^{óærti}. Fessir pölti ^{mönnum persum} mest til
þær ^{as} ^{as} komast til metordum í Tang-
hernum. Líklega hafa fættu verið soðas et a
Vöringjar ár Svíþjóð himi köldu sunnanverðri (Sudur-
Íslandi), ^{þær um aftr fættu hólfum} ~~þær um aftr fættu hólfum~~
~~miki hólfum~~^{þær um aftr fættu hólfum} ~~þær um aftr fættu hólfum~~</sup>

þar er ~~atferð~~ verk eins manns
 av hjarta - ekki einungis fornri
 menningu ^{Kínverja,} frá gleymsku og glötu, -
 heldur og av Koma svo góðu skiptu
 lagi og frisseld á, av Kina varu eitt
 nis glæsi legasta og voldugasta ríki,
 sem sögur fara af. Náður pessi
 ujet Li ⁵⁹ Shih Mir ⁿ, í rögnunni getis
 sem ~~Tao~~ Tsung Keisara. Sagna-
 ritarar hafa líks honum vir-
 basar og adra mikla valdhafa,
 er uom ekki einungis hermann
 og sigurvegarar, heldur og ^{mikilhafir}
~~vogndar~~ lög gjafar og stjórnand-
 ur, ^{er svo at oddi kældit} ~~er segga~~ ^{er segga} ~~gafnaðar~~, av engum
 valdhafi hafi nokkrum ^{virkt betur} ~~hátt~~ ^{at vor heftar}
^{konum} ^{afm} ^{at} nokkrum laundi ^{bori} ~~mer~~ eins
^{kallaat} ^{visum meppis.} sjetur ^{visum meppis.} him mikli ^{heldur en} ~~en~~ ^{en} g pessi
 Keisari. þar ^{pakir} poi ^{neyta} ~~sóknadiletti~~
~~háttigandi~~ ^{at} nemá hjer litir
 eitt stavar og litast ^{nokkrum} virða
 hauð fyrir ^{nokkrum} gríma ^{nokkrum} manara fra honum.

Máður físsi het Li Shih Min, í sögumni get-
is sem Fai Tsang.

Eftir lot hins mikla Han-tíma
bils 206 f.K. - 221 e.K. logadi allt í innanlands
óeirbum og sundrunum. Um aldamótin
sex hundruð var keisarinn svo mikill
óhópsmáður, av ómógulegt var, av liðans
stjórn gæti ^{stadio} varar lengi. Hann fór versn-
andi með hverju ári ~~esa~~ ^{fullur} leid, og
var hann þó frá upphafi grimmdar
~~og~~ eyðsluseggvi. Slöfusborg ríkisins var þá
tsang ^{Sieni} ~~en~~ Gang an i Shensi-fylki, skrautleg og
mikil borg, en hana var sín Keisarinn,
Gang-ti, ~~hafði enga metugá henni.~~ Hann lét því
endurreisa Ló Gang i Honan-fylki, sem
hafði verið av mestu eydi ^{þyrir} logo, 50 árum.
Áttar par lét hann reisa skrautlegri
og meiri hallir en áður höfði fækkt, ^{þá}
búa til stóran skemmtigars með stöðu-
vönum og hæðum. Frai fjarlögum skog-
um lét hann flytja gómul tré og gróbur-
setja par. Hann lét reisa orra borg miklu
sunnar, náðægt Nanking, álika mikla
og skrautlega, ^{er hit} Gang-tsó. Til þess að komast
sem ^{greitlegast} milli borganna, lét hann
grafa skuru mikkin (Keisarasíki mikla)
frai Hang-chow í ^{þröðsfjárh} ~~þó~~ Gang-tse
fljótt, þar sem Yang-chow stendur, og pavann

uppi í Guðá, alls 500 enskar milur á lengd.
 Þetta var allt gert með mistkunⁿ arlausri,
 þringunarvinnu, og ~~ekki var sagt slóku vit fyrir en óllu var lokut,~~
 hvar sem þar kostadrí.

Þegar keisarinn fersavist um
 síkis mikla með sitt fríða föruneyti í
 ótelgandi skrautbátum, voru stórar
 herdeildir látnar fylgja meðfram bökk-
 unum beggja megin. Þeir með vissu
 millibili voru neyddir til av fáða her-
 mennina.

Ef ~~Hefði~~ ^{refði)} Jang-ti ^{Latin} hein stavar
 numir, ~~befor~~ ^{Mundi e. t. v. d.} ~~allt~~ ^{óllu hafa vel farnart.} maski bles sagt. En
 honum negrí þar eigi. Hann vildi láta
~~þessu~~ ^{verði} jafnmikis á sein ^{vera} utan lands og
 innan. Hann ~~þe~~ sendimenn ~~fara~~ til
 fjárlægra Konungsritja í Mis-Asiu til
 av fá sig vidurkenndan sem leinsdrottin
 sendimennirnir dirfust ekki av Koma
 aftur ~~á erindis~~ ^{á erindis} laust og Keyptu því ofi
 loforvin ein fyrir stórfé. Þjóvin stundi
 þungt undir þessari byrði sem hún
 gat með nau mindum risum undir.

Hér sivasta af ~~afreksverkum~~ ^{títektum}
 hans var av segja Kóreu stríð a hrendur.
 Ni ~~gat~~ ^{fíkk} þjóvin ekki ~~stórt~~ ^{ít} lengur. ^{við unat.} Henn
 risu öndvervir gegn þessu. Margir sem
~~átti~~ ^{átti} ^{utbodi} ar þringa i herþjónustu ^{tólfast ut} ^{gottust}
 ræningjar. Höjsur þessi varo svo fjölmennur.

av hersveitir keisaraxes réðu ekki við. Þá
sem sendar voru ⁴ til hersveitir, til Koren,
vara av smá aftur- vegna uppreisna
um allt landis.

Ef einkver dirfist av segja
Jang-tí ^{óðla þini, er risun var} frá ~~ostandoss~~ i landinu, brást
hann reitur við; hann vildi ~~fó~~ ^{veldi sínus} at njóta
~~fahuggjulaust~~ ~~þat var~~ Glaumur og gleði
varir hirsina og óstjörn legt óhóf i öllu.

^{skýndilega} Árið 616 fikk Jang-tí ~~allt á~~
~~enn~~ mikla löngun til av fara til su-
lagari borgarinnar, Jang-chow. Um
leiv og hann bjóst sig til fjarvarinnar,
lagði hann em pyngri skatta á þjós-
ina vegna ^{þyggjaldasinnar, því at} ~~Koren-~~ ~~stúdios~~, ~~sem~~ ~~hann~~
~~þekkst~~ ~~etter~~ til av hætta við hana.

Þeir, sem (vori trúir) Jang-tí,
báru hann av hætta við fjarvinu, en
þar kom fyrir ekki. Jafnvel þegar
hann var lagtur af stær, voru höpar
af dyggum þegnum, sem stóðu á
bakkanum xveinandi, og báru hann
ákapi av smá við, því av annars
mundi einkverjar hörmungar dynja
yfir hann. Óllum þessum þegnum svar-
adi hann með því av látā taka þá af
lífi. Svo leiv him fagur, stóri floti
nirur eftir skurðinum, en vatnasta

envalahit riddar

riddaralidis fylgdi meðfram bökkunum
veggja megin.

Þegar hann var farinn, jukust
óeirsvinar um allan helming.

Um þessar mundir var Li ^{sö}~~Shih~~
Meiⁿ 16 ára. Fávir hans, Li ^{Jyan}~~Yuan~~, her-
togi af T'ang, var landstjóri í Shansi.
Eitt avalstarf hans var av verja
landamærin gegn Tyrkjum, sem stöð-
ugt hefurjuðu á landis. Það var hvístr,
ugt fjallendi og vandist hann því
snemma óblíðri nátturu og her-
skáum óvinum. Hann var af göml-
um, tignum ætum. Uppeldi hans og
menntun samsvaravi stétt hans.
Þá voru hin form fræði Konfúciusar
og annarra spekinga undirstada
allrar menntunar, en þau hafa av
geyma bæti síufræði legar hefur-
reglur og stjórnvisindi. Þá var ^{og litt} einnig
~~hóftur~~ ^{legt um} ~~gjald~~ ^{blund} ~~a~~ ^{allt}
í tákni av vera af fær i ollu, sem
av hennadi lant. Hann var riddari
him bezti og frægastur bogamadr
sinnar tivar. ~~þekk~~ ^{Bibili} bjargavi oft lífi
hans.

Bá spádómur það eins og eldur
í sinn um allt landis, av viðfrá-
fall Sín-Keisaraættarinnar. Kærist

att til valda, av nafni Li[†]. Eim af ~~trata~~^{dostu}
settstu embættismörnum með því nafni
var myrtur ~~lil pesas astyan plebe~~^{lil pesas astyan plebe}, og ðeilt hans ~~stjórd~~^{et}
fólk frendis.

A 7. áldi var algengt, av unglingar
langt fyrir innan tvítugt tækju þátt
i stjórmálum og hvernadi. Li Shih Min²
sem hafði ~~getit~~^{getit} sér mikla frægð fyrir
hugrækki og hertærsku, var kunnugt
um, av ógerningur var av bæla miður
óeinvinar i fylki fösuv hans. Í sam-
ráði við vini sína ~~aktivas~~^{aktivas} hainn því
av gerast foringi byllingarmanna. Li
Jian, sem var bæði ~~óstadfastur~~^{óstadfastur} og
akrifagjarn, mælti í fyrstu á móti
þessari aktvörvin, en ~~geristat~~^{felst} pó ~~sam-~~
~~þykkur hrossi~~^{hanna}, notkuv vegna spádóins-
ins um Li-attina. Li Jian kvað Shih
Minn einan bera ábyrgvina, og honum
einnum av pakka eda kenni eftir því
sem fari. Um setta leyti kom boð frá
Keisaranum, av Li Jian ydi tafarlaust
av Koma og gera grein fyrir, hvernig
á því stæði, av honum hafði ekki ek-
iht av bæla misur uppreisnirnar í
fylki hans. Öllum var ljóst, hvar undir

Hetanmála

* Kínverjar skrifa ættarnafnir fyrst
og eiginnafnir ~~odan með~~^{odan með} ~~Erla~~^{Erla} að síðum, eitt óspáinklasafn Reykjavíkur

bjó. Þar aði av útrijma Li-fjölskyldunni.
Innan litillar stundar var borgin
kominn í hendur bytingarmanna undir
stjórn Li Shih Minns.

Tsang

A 7. öld var Chiang An hjiartastadur landsins og höfusborg, áður en Jang-ti ^{heo} léti endurreisa Lo Jang. Hún standur í Wei-dalnum, 10 milum fyrir sunnan ána, ~~og~~^{en} ~~tuttugum~~^{tum} milum ~~fyrir~~^{frá} noran ána eru hin stórfengilegu Nan Shahn fjöll. ~~þa~~^{Han} var ~~pat~~^{þegi pessi} folksfesta og glæsilegasta borg í Asíu. Fyrsta markmisi Li Shih Minns var av nái pessari borg á sitt vald. Þar hafði ríkisefningim ~~Tao~~^{Tsang} óvsetur sitt.

Eftir margar erfðar orustur var Li Shih Minns kominn mev lív sitt í grennd vir Chiang An, en þar kom systir hans, sem var skörungur mikill, ~~til móts við hann~~^{vitagerði} mev mikilis líð. Þegar hún fretti um markmisi Li Shih Minns, gerist hún foringi liðssafnara og fækki ræmingja-höfvingja til av ganga í lív mev sér. Flókkur hennar jókst dag frá degi og var kallaður „Kvennbetju hersveitin.“ Mev sameinuðu líð, 130,000 manns, náðu þau Chiang An á sitt vald. Li Yuan, ^{Jyan fadi þina} sem hafði bætzt í

hópinn, skipaði svo fyrir, av hvortki skyldi
snersta rikiserfingjánn ~~Tai~~ né mótkurn
aman af íbúum borgarinnar. ~~Tai~~ var
gerður Keisari, en Li ^{Jian} settur yfir allan
herinn. Engum blandavist hugur um,
hvort áform Li ^{Jians} var, en allt varð av
ganga mev hægt og Kurteisi, svo komandi
kynslövir gætu ekki kallað hann ræningja

Nu vittur sögunni til Gang-
tiao, þar sem Gang-tí lifði í gledi og glaumi
og óhafi miklu mev hiro sinni. Enginn,
sem vildi halda lífi, dirfist að segja
honum ^{þærðu komist var} frá astandinum i landinu. Föru-
neyti hans alet var av norðan, og undi
þri illa av vera ~~sco~~ langt ~~á bæta~~ frá
ættlingjum og eignum, sem varu í stor-
níkilli hættu. Regndi ^{regndi} einhver ^á stíjkila
la við ^{börnum} Danbarefssing. Loks var gert sam-
þær til av meyda Keisaram til av ná
^{frang} bætan aftur. Rávigt var inn i höllina
á naturfelli, Keisaram tókinn fastur og
hafði til morguns. Um morg-
uninn var hann leiddur fram fyrir
bytingarmennina og þar ásakadur, um
marga glæpi. Að meðan á þessu stóð,
greip einn bytingarmannanna ^{þver}
sitt og ^{vanr} ^{at bana} uppáhaldssyni Keisarans,
barni av alðri, av bana. Skvættist blóðið á
klædi Keisarans. Því fæstra ^á ^á ^á hermanni -